Khoshnawati Heritage Institute

بەرگی یەکەم

شەقلاوە و خۆشناو

لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا

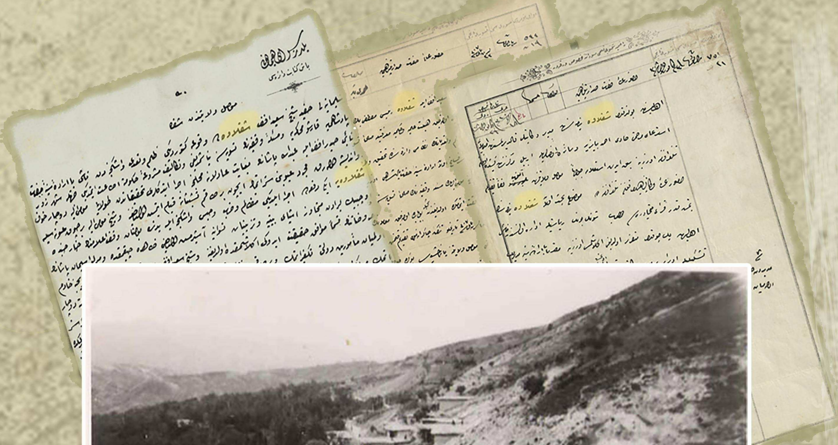

هێمن عومەر خۆشناو

شەقلاوە و خۆشناو لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا

هێمن عومەر خۆشناو

1

Khoshnawati Heritage Institute

Şeqlawe û Xoşnaw

Le Belgenamekanî 'Usmanî Da

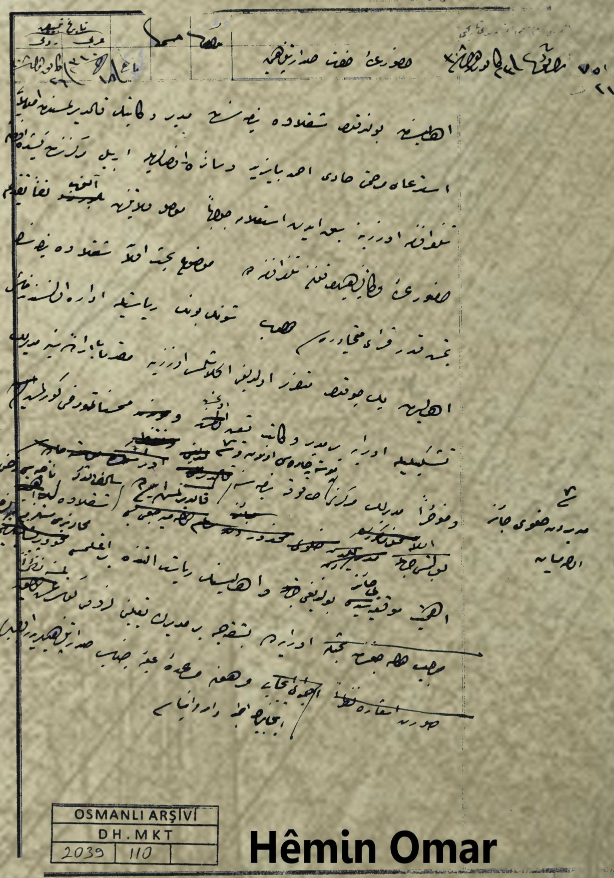

Hêmin Omar

Khoshnawati Heritage Institute

٢٠١ / /

شەقڵاوە و خۆشناو

لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا

له بڵاوکراوەکانی ئینستیتیوتی کەلەپووری خۆشناوەتی

-١-

- **شەقڵاوە و خۆشناو لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا**
- **بەرگی یەکەم**
- نووسینی: **هێمن عومەر خۆشناو**
- دیزاینی بەرگ: **ئەندازیار محەمەد**
- خەتی بەرگ: **م.خەلیل خۆشناو**

- نۆرە و ساڵی چاپ: **یەکەم/ ٢٠١٨**
- چاپخانە: **کارۆ- سلێمانی**
- تیراژ: **١٠٠٠ دانە**
- نرخ: **٦٠٠٠دینار**

مۆڵەتی نێونەتەوەیی ISBN

978-605-81954-7-9

مافی چاپکردنەوەی پارێزراوە

www.khhi.org

شەقڵاوە و خۆشناو
لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا

بەرگی یەکەم

هێمن عومەر خۆشناو

٢٠١٨

ناوەڕۆك

پوختە ٥
پێشەکی ٦
گرفتی میرەکانی خۆشناو لەگەڵ دەوڵەت و مووچەکانیان ٩
باری بازرگانی خۆشناوەکان ١٠
مزگەوتی شەقڵاوە و مەلامحەمەدەمین ١٢
زانست و زانیاری لە مەدرەسەکانی شەقڵاوە و خۆشناوەتی ١٩
ئەشقیاکانی خۆشناو و دەوڵەتی عوسمانی ٢٤
چارەسەرکردنی کێشەکان بە شێوازێکی دیکە ٢٧
پەیوەندیی نێوان مسوڵمان و دیانەکانی شەقڵاوە ٣١
مەحموود بەگی میرمەحمەلی جێی نارەزایەتی عوسمانییەکان ٣٥
شەڕی نێوان شەقڵاوە و عوسمانییەکان ٣٨
بەکر بەگی بالیسانی و کێشە و گرفتەکانی لەگەڵ عوسمانییەکاندا ٤٠
گرنگی شەقڵاوە لە ڕووی سەربازییەوە لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا ٤١
شەقڵاوە تابووری سەربازی لێ بووە ٤٣
شەقڵاوە و ڕێگەی تەلەگراف و بەرید ٤٤
شەقڵاوە لە ڕووی کارگێڕییەوە ٤٥
هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی شەقڵاوە ٥٣
هەتا ساڵی ١٩١٣ش ناحیەی شەقڵاوە خاوەنی باڵەخانەی تایبەتی خۆی نەبووە ٥٦
هەوڵی بە قەزاکردنی شەقڵاوە ٥٦
نارەزایەتی خەڵکی شەقڵاوە لە حوکمداریی مستەفا ئەفەندی ٥٧
یادداشتنامەی خەڵکی شەقڵاوە بۆ لەکارلادانی بەڕێوەبەری ناحیە ٥٩
ڕەمزی ئەفەندی بەڕێوەبەری ناحیە دادگایی دەکرێت ٦٠
شێخ سەعیدی حەفید و کێشە و گرفتەکانی لە ناحیەی شەقڵاوە ٦٠
بەڕێوەبەری ناحیەی شەقڵاوە لە کاتی نەداریدا داوای بەهانەوەچوون لە سوڵتان دەکات ٦٩
ئەنجام ٧٣
سەرچاوەکان ٧٨
دەقی بەڵگەنامەکان بە وەرگێڕدراوی ٨١

پوختەی لێکۆڵینەوە

"شەقڵاوە و خۆشناو لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا" ناوونیشانی ئەو لێکۆڵینەوەیە، کە هەوڵدەدات لەبەر ڕۆشنایی بەڵگەنامەکانی ئەرشیڤخانەی عوسمانی لە ئیستەنبوڵ، رۆشنایی بخاتە سەر لایەنی مێژوویی و کارگێری و زانستی و کۆمەڵایەتی و سیاسیی شەقڵاوە. هەر لە نیشاندانی گرفتی میرەکانی خۆشناو لەگەڵ دەوڵەت و مووچەکانیان و باری بازرگانیی خۆشناوەکان لەو سەردەمەدا و زانست و زانیاریی لە مەدرەسەکانی شەقڵاوە و خۆشناوەتی و گرفتی ئەشقیاکانی خۆشناوەتی لەگەڵ دەوڵەتی عوسمانی و رۆژ و مانگ و ساڵی بە ناحیەبوونی و پلە کارگێرییەکان و هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی شەقڵاوە بۆ چەند ساڵێك و ناکۆکیی نێوان مستەفابەگی میرمەحمەلیی شەقڵاوە و شێخ سەعیدی حەفید و پرسی موڵکی وەقفکراو لە شەقڵاوە و شەڕی جەماوەری شەقڵاوە و عوسمانییەکان بە وردی دەتۆژێتەوە. هەروەها گرنگی شەقڵاوە لە ڕووی سەربازییەوە لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا و ئەو کەسانەی ڕۆڵیان لە بواری کارگێری هەبووە و هەوڵی بە قەزاکردنی شەقڵاوە و نارەزایی خەڵك لە بەڕێوەبەری ناحیە و دادگاییکردنی بەڕێوەبەرەکە لەلایەك و شەقڵاوە و تابووری سەربازی و شەقڵاوە و ڕێگای تەلەگراف و بەرید لەلایەکی دیکەوە تیشکی دەخاتە سەر. لەگەڵ ئەوەشدا ڕووناکایی دەخاتە سەر بزاڤی زانستیی شارەکە و پەیوەندییەکانی مسوڵمان و دیانەکان و ڕۆڵی هۆزی خۆشناو بە هەر سێ بەرەبابەکەیەوە (میروسویی، میرمەحمەلی، پشتگەلی) و هەموو ئەو گرفت و کێشانەی کە لە ماوەی سەردەمی حوکمرانی عوسمانییەکان کە ڕووبەڕووی ئەو شارە و هۆزەکە بوونەتەوە دەکۆڵێتەوە.

ئەم توێژینەوەیە ئەوەندەی ئێمە بیزانین، دەبێتە یەکەم توێژینەوە لە چوارچێوەی بەڵگەکان بۆ ئەم شارە و تەنانەت بۆ هەموو شارەکانی کوردستان یەکەم توێژینەوەی مێژوویی شارناسییە لە ڕوانگەی بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا و بە سەرچاوەی جۆربەجۆریش بەشێك لە زانیاری ناو بەڵگەنامەکانی پشتڕاستکردۆتەوە.

وشەی کلیلی:

شەقڵاوە، خۆشناو، بەڵگەنامەکانی عوسمانی، کارگێری، پەیوەندیی مسوڵمان و دیانەکان.